

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Сірий Ігор Юрійович,

підполковник, слухач навчально-наукового інституту воєнної історії,
права та соціальних наук

Національного університету оборони України
Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-8073-9249>

Медвідь Людмила Петрівна,

кандидатка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри військового права та правоохоронної діяльності
навчально-наукового інституту воєнної історії, права та соціальних наук

Національного університету оборони України
Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9748>

У статті здійснено порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій (далі – УБД) з метою визначення напрямів удосконалення національного законодавства. Досліджено правові системи Сполучених Штатів Америки (далі – США), Великої Британії, Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН), Французької Республіки, Держави Ізраїль та Республіки Хорватія, а також міжнародно-правові стандарти Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), Міжнародної Організації Праці (далі – МОП), і Ради Європи у сфері соціального захисту. Встановлено, що ефективні системи соціального захисту УБД у демократичних державах ґрунтуються на п'яти ключових закономірностях: чіткому законодавчому визначенні статусу ветерана з прозорими критеріями надання; системній інституційній архітектурі зі спеціалізованими органами, наділеними достатніми повноваженнями та ресурсами; поєднанні обов'язкових соціальних гарантій з елементами страхування та приватної ініціативи; реабілітаційній парадигмі замість суто компенсаційної, з акцентом на комплексний супровід повернення до цивільного життя; незалежному судовому та адміністративному контролю за реалізацією гарантій. Порівняльний аналіз засвідчив, що чинне законодавство України страждає від розпорошеності нормативно-правової бази, недостатньої незалежності судового контролю та обмеженої участі громадянського суспільства у правотворчому процесі. На підставі проведеного дослідження запропоновано конкретні правові механізми адаптації зарубіжного досвіду: упорядкування ветеранського законодавства за французько-американською моделлю; законодавче закріплення реабілітаційної парадигми за ізраїльсько-хорватським зразком з гарантованим супроводом ветеранів упродовж щонайменше п'яти років після завершення служби; посилення судового та адміністративного контролю за американсько-британською моделлю; надання ветеранським організаціям консультативних повноважень; гармонізацію із стандартами Ради Європи та Європейського Союзу (далі – ЄС).

Ключові слова: учасники бойових дій, соціальний захист, правове регулювання, зарубіжний досвід, ветерани війни, адаптація законодавства, міжнародні стандарти, реабілітація, гарантії, євроінтеграція.

© Сірий І. Ю., Медвідь Л. П., 2026

Ця стаття є відкритою для доступу та поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0.
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF SOCIAL PROTECTION OF COMBATANTS AND ITS ADAPTATION IN UKRAINE

Siryi Ihor Yuriiovych,

Lieutenant Colonel, Postgraduate Student of the Educational and Scientific Institute of Military History, Law and Social Sciences
National Defence University of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-8073-9249>

Medvid Liudmyla Petrivna,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Military Law and Law Enforcement Activity
of the Educational and Scientific Institute of Military History,
Law and Social Sciences
National Defence University of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9748>

The article provides a comprehensive comparative legal analysis of foreign experience in the legal regulation of social protection of combatants with the aim of identifying directions for improving Ukrainian legislation. The legal systems of the United States, Great Britain, Germany, France, Israel, and Croatia have been studied, along with international legal standards of the UN, the ILO, and the Council of Europe in the field of social security. It is established that effective social protection systems for combatants in democratic states are grounded in five key patterns: a clear legislative definition of veteran status; a systemic institutional architecture of specialized bodies with sufficient powers; a combination of mandatory social guarantees with insurance elements; a rehabilitation paradigm rather than a purely compensatory one, with emphasis on comprehensive reintegration into civilian life; and independent judicial and administrative oversight. Comparative analysis revealed that current Ukrainian legislation is characterized by fragmentation of the regulatory framework, the dominance of a compensatory over a rehabilitative approach, insufficient independence of judicial review, and limited civil society participation in the law-making process. Based on the findings, specific legal mechanisms for adapting foreign experience are proposed: codification of veterans' legislation following the Franco-American model; legislative entrenchment of the rehabilitation paradigm modelled on Israel and Croatia, with guaranteed support for veterans for at least five years after completing service; strengthened judicial and administrative review following the American-British model; granting veterans' organizations advisory powers in the law-making process; and harmonization of national legislation with Council of Europe and EU standards within the framework of the Association Agreement.

Key words: combatants, social protection, legal regulation, foreign experience, war veterans, legislative adaptation, international standards, rehabilitation, guarantees, European integration.

Актуальність теми

Повномасштабне збройне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року поставило перед державою завдання надзвичайної складності: забезпечити дієвий соціальний захист мільйонів осіб, котрі безпосередньо залучені до відсічі збройної агресії. Станом на 1 березня 2026 року до Єдиного державного реєстру ветеранів війни внесено інформацію про 1 761 405 УБД (Юридична Газета, 2025), а Міністерство у справах ветеранів прогнозує, що після завершення активної фази конфлікту кількість осіб, на яких поширюватиметься ветеранська політика, сягне 4–5 млн (Міністерство у справах ветеранів України, 2025). Вирішення проблеми

їхнього соціального захисту потребує не лише достатнього фінансування, а й якісного правового підґрунтя.

Проте чинна система нормативно-правового регулювання соціального захисту УБД в Україні має суттєві вади: фрагментарність законодавчого регулювання, наявність декларативних норм, слабкість контрольних механізмів, а також недостатня узгодженість між собою окремих нормативних актів (Сірий, 2025). За таких умов вивчення та адаптація зарубіжного правового досвіду є нагальною практичною потребою. Крім того, курс України на євроінтеграцію та набуття членства в Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО) зобов'язує приводити

національне законодавство у відповідність із стандартами цих організацій, зокрема у сфері забезпечення прав ветеранів.

Стан дослідження

Проблематика соціального захисту УБД перебуває в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Серед українських науковців слід виділити праці Л. Сіньової, котра дослідила соціально-правовий захист ветеранів у міжнародному контексті (Сіньова, 2023); В. Савки, який проаналізував зарубіжний досвід соціального захисту УБД у широкому географічному охопленні (Савка, 2023); А. Колосока та С. Чернети, котрі вивчали питання соціальної адаптації УБД на основі зарубіжного досвіду (Колосок & Чернета, 2023). Разом із тим порівняльно-правовий аналіз зарубіжного законодавства про соціальний захист УБД та питання його адаптації до умов України залишаються недостатньо опрацьованими. Певну увагу цим питанням приділяли також Ю. Шемшученко, П. Ворона, А. Дуля, І. Марко та ін. Водночас правові механізми запозичення міжнародного досвіду та конкретні законодавчі рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної системи на основі зарубіжних моделей залишаються предметом дискусій і потребують подальшого осмислення.

Мета статті

Метою статті є здійснення порівняльно-правового аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання соціального захисту УБД, виявлення ключових закономірностей і моделей такого регулювання, а також розроблення конкретних пропозицій щодо адаптації кращих іноземних практик до умов вітчизняного законодавства з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань та особливостей триваючого збройного конфлікту.

Виклад основного матеріалу

Фундамент міжнародно-правового регулювання у сфері соціального захисту осіб, які брали участь у збройних конфліктах, утворює система актів ООН, МОП та регіональних організацій. Загальна декларація прав людини 1948 року закріплює право кожного на соціальне забезпечення. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 року конкретизує зобов'язання держав «...щодо поступового досягнення повного здійснення права на соціальне забезпечення» (Генеральна Асамблея ООН, 1966). Конвенція МОП № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» 1952 року встановлює базові стандарти щодо допомоги по інвалідності, пенсій по втраті годувальника та медичної допомоги (Міжнародна організація праці, 1952). На регіональному рівні Рада Європи ухвалила Європейську соціальну хартію (перереглянуту) 1996 року, стаття 13 якої гарантує право на соціальну та медичну допомогу, а стаття 14 – право на соціальні послуги. Для України, яка є членом Ради Європи та підписала Угоду про асоціацію з ЄС, правовий простір ЄС становить важливий орієнтир. Директива ЄС

2011/24/EU про права пацієнтів у транскордонній охороні здоров'я та низка регламентів ЄС із соціального забезпечення (зокрема, Регламент 883/2004) формують мінімальні стандарти, якими мають керуватися держави-члени та держави-кандидати. Попри те, що жоден з наведених документів не адресований виключно ветеранам, вони є обов'язковою системоутворюючою основою будь-якої національної моделі соціального захисту УБД.

Модель соціального захисту УБД у США вважається однією із найрозвинутіших. Правову основу американської системи соціального захисту ветеранів становить Title 38 Кодексу Сполучених Штатів (United States Code, Title 38 “Veterans Benefits”), який кодифікує всі федеральні гарантії для ветеранів і є основним актом (U. S. Congress, 1988). Система адмініструється Департаментом у справах ветеранів (Department of Veterans Affairs, VA), заснованим Законом “Veterans Benefits Improvement Act” 1988 року. Важливою особливістю американської моделі є поєднання законодавчого закріплення прав із потужною інституційною вертикаллю: VA має понад 1200 медичних закладів, 300 ветеранських сервісних центрів (Vet Centers) та розгалужену мережу регіональних офісів. Ключовими елементами правового регулювання є: законодавчо гарантована медична допомога (VA Health Care System); компенсація за інвалідність, розмір якої визначається за шкалою від 0 до 100 % залежно від ступеня ушкодження (Disability Compensation); освітні пільги за програмою GI Bill (Servicemen's Readjustment Act та Montgomery GI Bill); страхові програми (Servicemembers' Group Life Insurance); житлові субсидії та кредити; програма “Housing First” для ветеранів, які не мають житла (U. S. Congress, 1988). Американська модель також відзначається розвинутою судовою системою захисту прав ветеранів: Апеляційна рада у справах ветеранів (Board of Veterans Appeals) та Апеляційний суд США у справах ветеранів (U. S. Court of Appeals for Veterans Claims) забезпечують незалежний правовий контроль.

Правове регулювання УБД у Великій Британії характеризується переходом від суто відомчого забезпечення до загально-національної системи підтримки. Британська система соціального захисту ветеранів ґрунтується на кількох законодавчих актах, зокрема: Armed Forces Act 2006, Armed Forces (Flexible Working) Act 2018 та Armed Forces Covenant (законодавчо закріплений в Armed Forces Act 2021). Концепція “Armed Forces Covenant” є принципово важливою: вона закріплює суспільний договір між державою, суспільством та особами, що служили у збройних силах, визначаючи, що ветерани не мають зазнавати несправедливих незручностей порівняно з цивільним населенням (UK Parliament, 2021). Законодавчо встановленим органом координації є Бюро у справах ветеранів (Office for Veterans Affairs, OVA) при Міністерстві

Оборони. Серед конкретних правових гарантій виділяється програма Op COURAGE – комплекс послуг у сфері психічного здоров'я для ветеранів у рамках Національної служби охорони здоров'я (NHS). Компенсаційна система включає Armed Forces Compensation Scheme (AFCS) для виплат за травми, отримані під час служби та War Pension Scheme для ветеранів більш ранніх конфліктів. Пенсійне забезпечення регулюється Armed Forces Pension Scheme (AFPS), що передбачає декілька схем залежно від дати вступу на службу. Суттєвою особливістю британської моделі є розвинена система благодійних організацій (Royal British Legion, Help for Heroes, SSAFA тощо), що мають чіткий правовий статус та функціонують у партнерстві з державою.

Система правового регулювання соціального захисту ветеранів у ФРН формувалася під впливом особливого історичного контексту: після Другої світової війни та в процесі денацифікації законодавець відмовився від поняття «ветеран» (Veteran) у традиційному сенсі, запровадивши натомість терміни «жертви війни» (Kriegsopfer) та «особи, що зазнали шкоди внаслідок служби» (Wehrdienstbeschädigte). Основним законодавчим актом є Bundesversorgungsgesetz (BVG) – Федеральний закон про забезпечення військово-службовців (Bundesministerium der Justiz, 2009), а також Soldatenversorgungsgesetz (SVG) – Закон про забезпечення солдатів, які охоплює сучасних військовослужбовців бундесверу. Після суттєвих реформ 2021–2023 років, зумовлених активізацією участі бундесверу у закордонних місіях, правова база оновила. Прийнятий Soldatenschutzschädigungsgesetz (SEG) консолидував розрізнені норми щодо компенсацій. Важливим напрямом є програма Berufsförderungsdienst der Bundeswehr (BFD), яка на законодавчому рівні гарантує ветеранам право на безкоштовну перекваліфікацію та освітні гранти. Психологічна реабілітація здійснюється через систему Bundeswehrkrankenhäuser із спеціалізованими центрами психотравматології. ФРН, будучи членом ЄС і НАТО, є орієнтиром для гармонізації українського законодавства, оскільки її система поєднує принципи правової держави, соціального страхування та ринкової економіки.

Французька система соціального захисту ветеранів має понад столітню традицію, започатковану після Першої світової війни. Ключовим органом є Національне бюро ветеранів та жертв війни (Office National des Combattants et des Victimes de Guerre, ONaCVG), діяльність якого регулюється окремим Кодексом про військові інвалідності та жертви війни (Code des pensions militaires d'invalidité et des victimes de guerre). Цей нормативний акт охоплює питання пенсій, медичної допомоги, статусу ветерана та заходів увічнення пам'яті (Légifrance, 2016). У Франції особливою правовою гарантією є картка ветерана (carte du combattant), яка дає право на цілий комплекс пільг. Законодавство чітко визначає підстави і процедури її отримання. Паралельно

функціонує розгалужена мережа благодійних і ветеранських організацій, що мають публічно-правовий статус і є обов'язковими учасниками консультативних процедур при розробці ветеранської політики. Показовим є французький підхід до психологічної допомоги: відкриття "Maison Athos" у 2019 році центру психологічної підтримки стало прикладом законодавчого закріплення права ветеранів на безкоштовну ментальну допомогу. До групи держав з розвиненими системами соціального страхування належать також скандинавські країни. У Норвегії, Швеції та Данії соціальний захист ветеранів органічно вбудований у загальну систему соціального страхування, що базується на принципах загального охоплення (universalism). Данський досвід є особливо цікавим з огляду на систему надання послуг за місцем проживання, яка забезпечує доступність допомоги незалежно від регіону.

Держава Ізраїль, що впродовж усієї своєї історії стикається із загрозами безпеці, виробила одну з найбільш комплексних правових систем соціального захисту ветеранів. Основою слугує Закон про збройні сили 1976 року (Military Service Law) та Закон про права пораненого солдата (Disabled Veterans Law), який фокусується не лише на виплатах, а й на максимальному відновленні функціональності людини в суспільстві (Knesset of the State of Israel, 1959). Реабілітаційний підрозділ Міністерства оборони (Agaf Shikum) є централізованим органом, що здійснює комплексний супровід ветеранів у медичній, юридичній, психологічній та економічній площинах (Ministry of Defense of Israel, 2025). Основою системи є Закон про інвалідів (Disabled Persons Law), принциповою особливістю ізраїльської моделі є законодавче закріплення обов'язку держави забезпечити «повернення до повноцінного цивільного життя» (reintegration into civil life), а не лише виплату компенсацій. Програма "From Uniform to Studies" гарантує безкоштовний доступ до вищої освіти або курсів перекваліфікації. Центр NATAL (Israel Trauma and Resiliency Center) є прикладом інституціоналізованої психологічної підтримки із законодавчим мандатом. Ізраїльська система містить також унікальний елемент – реабілітаційні комісії (vaadot shikum) із забезпеченням незалежного контролю за якістю рішень щодо ступеня інвалідності.

Модель Республіки Хорватія має свої особливості. З огляду на подібність воєнно-правового контексту (боротьба за незалежність 1991–1995 років охопила майже все доросле чоловіче населення) хорватський досвід правового регулювання соціального захисту ветеранів є найбільш доречним для України. Правову основу становлять: Закон про права хорватських ветеранів Вітчизняної війни (Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata), Закон про захист військових та цивільних жертв (Zakon o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata) та ряд підзаконних актів. Міністерство у справах хорватських

ветеранів (Ministarstvo hrvatskih branitelja) є спеціалізованим органом виконавчої влади (Hrvatski sabor, 2017). Серед гарантій виділяються: подвійний стаж для цілей пенсійного страхування, гарантована мінімальна пенсія, стипендії та оплата навчання, безкоштовна участь у приватизації підприємств, пільгові іпотечні кредити, комплексна медична та психологічна реабілітація. Хорватія першою серед країн регіону виробила системну законодавчу базу для реінтеграції ветеранів і готова ділитися цим досвідом – зокрема у 2024 році. Хорватія передала Міністерству у справах ветеранів України свої правові напрацювання з захисту ветеранів (Міністерство у справах ветеранів України, 2024). Це відкриває конкретну нормативну основу для запозичення досвіду.

Узагальнення досвіду розглянутих держав дозволяє виявити кілька фундаментальних правових закономірностей, характерних для ефективних систем соціального захисту УБД. По-перше, законодавча чіткість визначення статусу: у всіх розглянутих країнах поняття «ветеран», «учасник бойових дій» або їх функціональні аналоги мають чітке законодавче визначення з прозорими критеріями та процедурами надання. По-друге, системна інституційна архітектура: ефективні системи спираються на спеціалізовані органи (департаменти, міністерства, бюро), наділені достатніми повноваженнями та ресурсами. По-третє, поєднання обов'язкових соціальних гарантій із елементами страхування та приватної ініціативи. По-четверте, реабілітаційний підхід замість суто компенсаційного: акцент зміщується від одноразових виплат до комплексного супроводу процесу повернення до цивільного життя. По-п'яте, судовий та незалежний адміністративний контроль за реалізацією гарантій. Наведені закономірності підтверджують загальний висновок, що ефективність системи соціального захисту УБД визначається не лише обсягом передбачених виплат, а насамперед якістю правового регулювання та функціональністю механізмів реалізації прав.

Система законодавства України у сфері соціального захисту УБД є багаторівневою і включає: Конституцію України; Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII; Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII; ряд спеціальних законів («Про військовий обов'язок і військову службу», «Про Збройні Сили України», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби» тощо) та численні підзаконні акти. Порівняльний аналіз виявляє низку системних вад, що відрізняють українську правову модель від розглянутих зарубіжних зразків. По-перше, розпорошеність нормативно-правової бази: на відміну від французького кодифікованого підходу або американського

Title 38, соціальні гарантії УБД в Україні розпорошені по десятках актів різної юридичної сили, що ускладнює їх реалізацію. По-друге, переважання компенсаційного, а не реабілітаційного підходу: більшість норм регулює грошові виплати та пільги, тоді як комплексний реабілітаційний супровід законодавчо не систематизований. По-третє, недостатня незалежність судового контролю за реалізацією прав ветеранів. По-четверте, недостатня залученість громадянського суспільства до правотворчого процесу у сфері ветеранської політики.

Висновки

Проведений порівняльно-правовий аналіз засвідчує, що провідні демократичні держави виробили ефективні правові механізми соціального захисту УБД, які базуються на чіткому законодавчому визначенні статусу ветерана, розвиненій інституційній інфраструктурі, реабілітаційному підходу та дієвих механізмах судового захисту прав. Для України, яка перебуває в умовах збройного конфлікту та євроінтеграційних трансформацій, адаптація цього досвіду є стратегічним завданням. На підставі проведеного дослідження можна запропонувати такі пріоритетні напрями вдосконалення правового регулювання соціального захисту УБД в Україні: по-перше, унормування (зведення до єдиної системи) законодавства про соціальний захист ветеранів за французько-американською моделлю з прийняттям єдиного «Ветеранського кодексу України» або системоутворювального Закону; по-друге, законодавче закріплення реабілітаційної парадигми за ізраїльсько-хорватським зразком із наданням ветеранам права на комплексний супровід упродовж не менш ніж 5 років після завершення служби; по-третє, посилення судового та незалежного адміністративного контролю за реалізацією соціальних гарантій за американсько-британською моделлю; по-четверте, законодавче врегулювання статусу ветеранських організацій за французькою моделлю з наданням їм консультативних повноважень у правотворчому процесі; по-п'яте, гармонізація вітчизняного законодавства зі стандартами Ради Європи та ЄС в рамках реалізації Угоди про асоціацію. Реалізація запропонованих заходів потребує системної роботи законодавця, виконавчої влади та громадянського суспільства. Соціальний захист УБД є не лише обов'язком держави, а й стратегічною складовою обороноздатності: забезпечення реальних, а не декларативних гарантій підвищує мотивацію до служби та зміцнює суспільний договір між державою і захисниками.

Список використаних джерел

Bundesministerium der Justiz (2009). Soldatenversorgungsgesetz (SVG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 16. September 2009 (BGBl. I S. 3054), zuletzt geändert durch Artikel 2 des Gesetzes vom

19. August 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 263). <https://www.gesetze-im-internet.de/svg/>
- Hrvatski sabor (2017). Zakon o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (Narodne novine, br. 121/17, 98/19, 84/21, 155/23). <https://www.zakon.hr/z/973/Zakon-o-hrvatskim-braniteljima-iz-Domovinskog-rata-i-%C4%8Dlanovima-njihovih-obitelji>
- Knesset of the State of Israel (1959). Disabled Persons (Benefits and Rehabilitation) Law, 5719-1959. <https://main.knesset.gov.il/en/activity/pages/laws.aspx>
- Légifrance (2016). Code des pensions militaires d'invalidité et des victimes de guerre. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074068
- Ministry of Defense of Israel (2025). Rehabilitation Department (Agaf Shikum): Official guide. <https://www.shikum.mod.gov.il>
- U. S. Congress (1988). Department of Veterans Affairs Act, Public Law 100–527. United States Statutes at Large, 102, 2635–2643. <https://www.govinfo.gov/app/details/STATUTE-102/STATUTE-102-Pg2635>
- U. S. Congress. (n.d.). United States Code, Title 38: Veterans' benefits. <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title38&edition=prelim>
- UK Parliament (2021). Armed Forces Act 2021 (p. 35). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/35>
- Верховна Рада України (1991). Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей (Закон № 2011-XII від 20 груд. 1991 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
- Верховна Рада України (1993). Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту (Закон № 3551-XII від 22 жовт. 1993 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
- Верховна Рада України (1996). Конституція України (Закон № 254к/96-ВР від 28 черв. 1996 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
- Генеральна Асамблея ООН (1966). Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (ратифікований Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовт. 1973 р. № 2148-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
- Колосок, А. & Чернета, С. (2023). Соціальна адаптація учасників бойових дій: зарубіжний досвід та перспективи для України. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2(34), 45–53. <https://doi.org/10.29038/2411-0175-2023-02-45>
- Кондратенко, О. (2023). Порівняльний аналіз міжнародного досвіду державного забезпечення соціальної захищеності ветеранів війни. Публічне управління та митне адміністрування, 4(39), 112–118. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-4.18>
- Міжнародна організація праці (1952). Конвенція № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення (ратифікована Законом України від 16 берез. 2016 р. № 1024-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011
- Міністерство у справах ветеранів України (2024, 12 вересня). Україна та Хорватія посилюють співпрацю у сфері ветеранської політики: досвід реінтеграції. <https://mva.gov.ua>
- Міністерство у справах ветеранів України (2025). Стратегія переходу від військової служби до цивільного життя. <https://mva.gov.ua>
- Савка, В. (2023). Зарубіжний досвід соціального захисту учасників бойових дій: порівняльний аналіз. Вісник Львівської політехніки, 7, 84–92. <https://doi.org/10.23939/sos2023.01.084>
- Сінцова, Л. (2023). Соціально-правовий захист ветеранів війни: міжнародний досвід та українські реалії. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 77(2), 104–110. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.16>
- Сірий, І. (2025). Правова характеристика соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Збірник наукових праць Право і Оборона. Національний університет оборони України. Юридична Газета (2025, 9 жовтня). В Україні кількість учасників бойових дій зросла до понад 1,3 млн: деталі. <https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-kilkist-uchasnikiv-boyovih-diy-zroslo-do-ponad-13-mln-detali.html>

References

- Bundesministerium der Justiz (2009). Soldatenversorgungsgesetz (SVG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 16. September 2009 (BGBl. I S. 3054), zuletzt geändert durch Artikel 2 des Gesetzes vom 19. August 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 263). [Soldiers' Benefits Act (SVG) as published on September 16, 2009 (Federal Law Gazette I, p. 3054), last amended by Article 2 of the Act of August 19, 2024 (Federal Law Gazette 2024 I No. 263)]. <https://www.gesetze-im-internet.de/svg/> [in German].
- Hrvatski sabor (2017). Zakon o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji. [The Act on Croatian Defenders of the Homeland War and Members of Their Families] (Narodne novine, br. 121/17, 98/19, 84/21, 155/23). <https://www.zakon.hr/z/973/Zakon-o-hrvatskim-braniteljima-iz-Domovinskog-rata-i-%C4%8Dlanovima-njihovih-obitelji> [in Croatian].
- Knesset of the State of Israel (1959). Disabled Persons (Benefits and Rehabilitation) Law. [Law on Persons with Disabilities (Benefits and Rehabilitation)], 5719-1959. <https://main.knesset.gov.il/en/activity/pages/laws.aspx> [in Hebrew].
- Légifrance (2016). Code des pensions militaires d'invalidité et des victimes de guerre. [Code of Military Disability and War Victims' Pensions]. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074068 [in Hebrew].

- Ministry of Defense of Israel (2025). Rehabilitation Department (Agaf Shikum): Official guide. [Rehabilitation Department (Agaf Shikum): Official Guide]. <https://www.shikum.mod.gov.il> [in Hebrew].
- U. S. Congress (1988). Department of Veterans Affairs Act, Public Law 100–527. United States Statutes at Large, 102, 2635–2643. <https://www.govinfo.gov/app/details/STATUTE-102/STATUTE-102-Pg2635> [in English].
- U. S. Congress. (n.d.). United States Code, Title 38: Veterans' benefits. <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title38&edition=prelim> [in English].
- UK Parliament (2021). Armed Forces Act 2021 (p. 35). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/35> [in English].
- Verkhovna Rada Ukrainy (1991). *Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simej* [On the Social and Legal Protection of Military Personnel and Their Families]. (Zakon № 2011-XII vid 20 hrud. 1991 r.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy (1993). *Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu* [On the Status of War Veterans and Guarantees of Their Social Protection]. (Zakon № 3551-XII vid 22 zhovt. 1993 r.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy (1996). *Konstytutsiia Ukrainy*. [The Constitution of Ukraine]. (Zakon № 254k/96-VR vid 28 cherv. 1996 r.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> [in Ukrainian].
- Heneralna Asambleia OON (1966). *Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni ta kulturni prava*. [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights]. (ratyfikovanyi Ukazom Prezidii Verkhovnoi Rady URSR vid 19 zhovt. 1973 r. № 2148-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 [in English].
- Kolosok, A. & Cherneta, S. (2023). Sotsialna adaptatsiia uchastnykiv boiovykh dii: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy dlia Ukrainy. [Social Adaptation of Combat Veterans: International Experience and Prospects for Ukraine]. *Ekonomichnyi chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 2(34), 45–53. <https://doi.org/10.29038/2411-0175-2023-02-45> [in Ukrainian].
- Kondratenko, O. (2023). Porivnialnyi analiz mizhnarodnoho dosvidu derzhavnogo zabezpechennia sotsialnoi zakhyshchenosti veteraniv viiny. [A Comparative Analysis of International Practices in State-Provided Social Security for War Veterans]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, 4(39), 112–118. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-4.18> [in Ukrainian].
- Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi (1952). *Konventsiiia № 102 pro minimalni normy sotsialnoho zabezpechennia*. [Convention No. 102 concerning Minimum Standards of Social Security]. (ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 16 berez. 2016 r. № 1024-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011 [in English].
- Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy (2024, 12 veresnia). *Ukraina ta Khorvatiia posyliuiut spivpratsiu u sferi veteranskoi polityky: dosvid reintehratsii*. [Ukraine and Croatia are strengthening their cooperation in the field of veterans' policy: experiences in reintegration]. <https://mva.gov.ua> [in Ukrainian].
- Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy (2025). *Stratehiia perekhodu vid viiskovoi sluzhby do tsyvilnoho zhyttia*. [Strategy for the Transition from Military Service to Civilian Life]. <https://mva.gov.ua> [in Ukrainian].
- Savka, V. (2023). Zarubizhnyi dosvid sotsialnoho zakhystu uchastnykiv boiovykh dii: porivnialnyi analiz. [International Experience in Social Protection for Combatants: A Comparative Analysis]. *Visnyk Lvivskoi politekhniki*, 7, 84–92. <https://doi.org/10.23939/sos2023.01.084> [in Ukrainian].
- Sinova, L. (2023). Sotsialno-pravovyi zakhyst veteraniv viiny: mizhnarodnyi dosvid ta ukraïnski realii. [Social and Legal Protection of War Veterans: International Experience and Ukrainian Realities]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 77(2), 104–110. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.16> [in Ukrainian].
- Siryi, I. (2025). Pravova kharakterystyka sotsialnoho zakhystu uchastnykiv boiovykh dii v Ukraini. [Legal Overview of Social Protection for Combatants in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Pravo i Oborona*. Natsionalnyi universytet oborony Ukrainy [in Ukrainian].
- Yurydychna Hazeta. (2025, 9 zhovtnia). *V Ukraini kilkist uchastnykiv boiovykh dii zrosla do ponad 1,3 mln: detali*. [The number of combatants in Ukraine has risen to over 1.3 million: details]. <https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-kilkist-uchastnykiv-boiovykh-diy-zrosla-do-ponad-13-mln-detali.html> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 17.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026